

Koncept rozvoje Dolní oblasti Vítkovice – projekt Nové Vítkovice. Vize, plány, skutečnost

Hana Šústková

Negativní stereotyp Ostravy jakožto špinavého, nekulturního města plného těžkého průmyslu, tvrdé práce zůstává stále aktuální. Bezesporu k tomu vyjma specifického historického vývoje přispěl i nedobrá stav ostravského urbanismu. Původní město Moravská Ostrava a některé okolní obce jako např. Vítkovice či Přívoz začaly překotně růst až ve 2. polovině 19. století. Jejich rozvoj je neodmyslitelně spjat s rozvojem těžkého průmyslu a těžby černého uhlí.

Naprostojedinečným projektem poutajícím pozornost nejenom ostravských obyvatel a kompetentních odborníků českých i zahraničních pak představuje projekt Nové Vítkovice. Jeho součástí je i konverze starých průmyslových objektů v Dolní oblasti Vítkovice v nová víceúčelová zařízení pro kulturu, vědu, vzdělání, odpočinek i zábavu. Dolní oblast Vítkovice by se měla integrovat do života Ostravy jako plnohodnotná městská součást, kam lidé chodí za odpočinkem, zábavou, ale i poznáním a v budoucnu by se měla stát i rezidenční čtvrtí. Jedná se o projekt, který v součinnosti s dalšími napomáhá změnit neblahý trend vylidňování Ostravy. Zlepšování sociálně-ekonomického a kulturně-vzdělávacího milieu se snaží zbrzdit útek mladých vzdělaných lidí z regionu. Vybudování vzdělávací základny a center technologicky vyspělé výroby je důležité pro úspěšnou ostravskou reindustrializaci, která probíhá tvář v tvář výzvám současného ekonomického systému.

Ostravské gestapo a osudy jeho konfidentů

Radomír Sed'a

V letech 1939–1945 působila na Ostravsku úřadovna německé tajné policie, jejímž úkolem bylo pronásledovat politické protivníky říše a zabraňovat veškerým aktivitám, které by mohly ohrožovat nacistický režim. Podřízena byla brněnské centrále, které předkládala pravidelně reporty o své činnosti. Gestapo zpočátku spolupracovalo především s místními Němci, později nasazovalo konfidenty z řad českého obyvatelstva, kteří výrazně přispěli k likvidaci místního odbojového hnutí. Činnost služebny byla rozdělena do tří oddělení – správa, potírání protivníků a obrana. Oddělení potírání protivníků se členilo do deseti referátů. Největší aktivitu vyvíjel protikomunistický referát, který za celé období zadržel cca 3500 osob, z nichž bylo popraveno nebo zahynulo v koncentračních táborech na 500. tato úřadovna tak jednoznačně představovala nejaktivnější perzekuční aparát v Ostravě za celé 20. století.

Rozvědčák z Ostravy u Hitlerova „Vlčího doupěte“. Neznámé válečné osudy Jana Borovce (1923-1944?)

Mečislav Borák

Rodiče Jana Borovce pocházeli Hošťálkovic (dnes část Ostravy), takže po připojení Hlučínska k Německé říši získal po otci německé občanství. I když se pokládal za Čecha a dokončil studia na českém reálném gymnáziu v Ostravě-Přívoze, musel po maturitě v roce 1942 narukovat do německé armády. V dopisech z fronty otevřeně psal o svém úmyslu přeběhnout ke spojencům, k čemuž v říjnu 1943 došlo. Od té doby byl nezvěstný. Teprve nedávno byly v ruských archivech nalezeny dokumenty o tom, že působil v Rudé armádě jako rozvědčák skupiny Progress, jež byla v srpnu 1944 vysazena ve východním Prusku do prostoru Hitlerova Hlavního stanu, pověstného „Vlčího doupěte“. Záhy však byl zatčen gestapem a po věznění v dnešním polském Olsztynu zastřelen. Protože se kryl falešným příjmením Vrbický, zachránil svou rodinu v Ostravě před perzekucí.

Rudolf Firkušný, vzácný host ostravských koncertních podíí 1927–1939

(Ke 100. výročí umělceva narození)

Milan Palák

Klavírista Rudolf Firkušný (1912–1994) koncertoval v Moravské Ostravě před 2. světovou válkou celkem 9krát. Poprvé vystoupil jako xletý student 12. 11. 1927, naposledy již v politicky vyhrocenější době 17. 4. 1939. Jeho vystoupení se konala převážně v Lidovém domě, který byl jedním z ostravských meziválečných center hudebního umění. Několik koncertů se uskutečnilo v Národním domě (dnes Divadlo Jiřího Myrona). Převažovaly sólové programy, přednesl i klavírní koncerty s orchestrem nebo byl doprovázen jiným sólistou. Pobyty ve městě byly obohacovány Firkušného uměleckými přátelstvími J. Voglem, J. Schreiberem nebo manželi Z. a O. Pavlouskovými. Po roce 1945 stejně jako po listopadu 1989 byla snaha zorganizovat jeho koncert v Ostravě, ale ani v jednom případě nedošlo k realizaci.

Vincent d'Indy a jeho kontakty s Jaroslavem Voglem

Lenka Černíková

Jaroslav Vogel (1884–1970), dirigent, skladatel, publicista, šéf ostravské opery, organizátor symfonických a komorních koncertů v Ostravě mezi světovými válkami, byl žákem Vincenta d'Indyho, čelního představitele francouzské pozdně romantické hudby. Příspěvek pojednává o

studiích Jaroslava Vogla u tohoto skladatele a pedagoga v Paříži v letech 1912–1913. Ve svých vzpomínkách popisuje prostředí francouzské Scholy cantorum a okolnosti týkající se počátků jeho profesionální kariéry. Jako šéf opery Národního divadla moravskoslezského svými aktivitami významně ovlivnil povahu kulturního života ve městě.

Působení kněze a pozdějšího slavného orientalisty Aloise Musila v Moravské Ostravě (1891–1895)

Petr Přebinda

Ostravská etapa života orientalisty Aloise Musila (1868–1944) je velmi málo známá nejen veřejnosti, ale i badatelům. Musil do Moravské Ostravy přišel velmi záhy po zakončení bohosloveckých studií v Olomouci (1891) a po čtyři roky působil v místní farnosti jako učitel náboženství (katecheta) v českých školách a pomocný kněz (kooperátor). V průběhu svého pobytu ve městě se velmi aktivně zapojil do českého národního hnutí, což dost výrazně kontrastuje s jeho pozdějším daleko známějším blízkým vztahem k rakousko-uherské císařské rodině. Kromě velmi úspěšného plnění svých pracovních povinností mimořádně energický a disciplinovaný Musil zvládl během čtyř let strávených v Ostravě absolvovat také doktorské studium. Krátce po jeho zakončení (1895) však město opustil a odejel na svůj první pobyt na Blízkém východě, kde si chtěl dále prohloubit své vzdělání v oblasti biblistiky.

Z historie emancipačního hnutí žen v Ostravě v 1. polovině 20. století – první české ženské spolky a otázka dívčího vzdělávání

Hana Prymusová

Článek se zabývá vznikem prvních českých ženských spolků na Ostravsku, jejichž cílem bylo vyšší vzdělání žen, a to spolky Dobromila v Moravské Ostravě, Božena v Ostravě-Mariánských Horách, Libuše v Ostravě-Přívoze a Vlasta v Polské Ostravě. Jejich vznik spjat s příchodem organizátorek z pokročilého prostředí a vázán na podporu důležitých národních organizací. Tyto spolky se na Ostravsku konstitovaly s téměř dvacetiletým zpožděním oproti německým spolkům. Snažily se o zlepšení postavení žen ve společnosti a svůj emancipační cíl realizovaly zakládáním odborných i všeobecně zaměřených škol pro dívky, dále prostřednictvím přednáškové činnosti a kurzů vaření a šití. Jejich podstatnou náplní byla též charitativní činnost.

Moravskoostravská spořitelna – první samostatná stavba Karla Kotase v Ostravě

Romana Rosová, Eva Krčmářová, Vlastimil Krčmář

Budova Moravskoostravské spořitelny byla první samostatnou a významnou zakázkou architekta Karla Kotase v Moravské Ostravě, její návrh vzešel z architektonické soutěže. Přestože ze dvou Kotasových návrhů byl městem vybrán ten méně avantgardní, jednalo se o veskrze moderní stavbu, která doplnila urbanismus města a zároveň nenarušila kompozici historické části. Sloučila v sobě nejen reprezentativní budovu spořitelny, ale také městskou knihovnu (která zde sídlila až do r. 1996) a byty. Kromě monumentálního exteriéru byl ve své době ceněn i funkční moderní interiér, jenž se zčásti dochoval dodnes. Článek postihuje nejen historii a současný stav budovy, ale také ji komparuje s dalšími Kotasovými ostravskými pracemi – obchodním domem Brouk a Babka, budovou pojišťovny Riunione Adriatica nebo správní budovou Severní dráhy Ferdinandovy – a zařazuje do kontextu soudobé architektury.

Činnost Okresní nemocenské pokladny v Moravské Ostravě mezi lety 1889–1938

Marianna Grussmannová

Příspěvek se zabývá činností jednoho z největších nemocenských pojišťovacích ústavů na Ostravsku, Okresní nemocenské pokladny v Moravské Ostravě, mezi lety 1889 a 1938. Konkrétně pojednává o problematice voleb před rokem 1918, stávce lékařů okresních nemocenských pokladen v letech 1920 – 1921 a revizi lékařské služby z roku 1932. Součástí příspěvku je i stručný přehled právních norem, ze kterých pokladna při své činnosti vycházela.

Sociálnědemokratické bezvěrecké hnutí na meziválečném Ostravsku

Martin Jemelka

Asi nejvýznamnější apolitickou a netělovýchovnou organizací meziválečného Ostravska bylo Sdružení českých bezvěrců (1919), resp. Sdružení sociálnědemokratických bezvěrců (1919), od roku 1933 Unie socialistických svobodných myslitelů, které bylo nejpočetnější bezvěreckou organizací v regionu (1925 7516 členů, 1937 3500 členů) a s tiskovým orgánem Volné slovo hlavním ideovým konkurentem římskokatolické církve. Rozvoj bezvěrectví způsobila modernizace, antiklerikální propaganda socialistického tisku, válečná zkušenost, protikatolická ideologie československého státu a generační zkušenosti s duchovními nereflujícími sociální realitu průmyslového Ostravska. Sdružení organizovalo přednášky a nedělní besídky přirozené mravouky, ale i manifestace. V roce 1938 se Unie přetvořila v Osvětový svaz, jehož konec přinesl rok 1940. Poválečné pokusy o obnovu organizace nekorespondovaly s významem meziválečného bezvěreckého hnutí.

Se Slezskem a bez něj. Život a tvorba Helmuta Krommera

Gabriela Pelikánová

Tvorba grafika Helmuta Krommera (1887–1973), rodáka z Opavy, byla v ovlivněna nepřízní osudu, zapříčiněnou dvěma světovými válkami. První z nich prožil na frontě, během druhé se z důvodu židovského původu manželky stal emigrantem. Od roku 1921 žil s rodinou v Berlíně, v roce 1933 se přestěhovali do Prahy a následně do Anglie. Roku 1951 se jeho domovem stal Boston v USA. Byť byl nucen takřka neustále žít mimo Československo, se svým rodištěm a jeho okolím zůstal úzce spjatý– v roce 1925 a ve třicátých letech vznikla jeho grafická alba inspirovaná Opavou, v roce 1929 cyklus s názvem Velká Ostrava. Je znám i díky svým grafikám z industriálního prostředí, jak dokládá cyklus Vítkovických železáren z roku 1934, Tyto konvoluty jsou deponovány ve Slezském zemském muzeu v Opavě a v Galerii výtvarného umění v Ostravě, která v roce 2009 uspořádala o H. Krommerovi samostatnou výstavu s názvem A zase Ostrava...!!!

Ostravská sportovkyně Helena Šáchová, lukostřelecká mistryně světa z roku 1948

Jana Prchalová

Příspěvek si klade za cíl připomenout sportovní kariéru ostravské lukostřelkyně Heleny Šáchové (1907–1988), která stála ve 40. letech 20. století u zrodu tohoto sportovního odvětví ve městě. Nejprve jako členka lukostřeleckého odboru I. českého tenisového klubu v Moravské Ostravě, po roce 1946 členka podnikové tělovýchovy Ostravskokarvinských dolů, kde byla od roku 1928 zaměstnána. Během krátké doby pronikla do světové lukostřelecké špičky. Jako reprezentantka národního družstva žen se zúčastnila tří světových šampionátů v letech 1947–1949. Sportovní vrcholu dosáhla na lukostřeleckém mistrovství světa v srpnu 1948 v Londýně. Ziskem osmi zlatých medailí v soutěžích družstev vybojovalo národní družstvo žen titul mistryň světa, v soutěžích jednotlivců přidala Šáchová jednu zlatou na vzdálenost 35 metrů, dvě stříbrné na 25 metrů a na krátké vzdálenosti a dvě bronzové na 50 a 60 metrů.

„Léta Páně 1603 ve čtvrtce po památce svatého Víta...“ Život a smrt kamenického mistra Jana Rinolta (†1603)

Jaroslava Novotná

Příspěvek podává přepis česky psaného pozůstalostního inventáře, sestaveného po smrti kamenického mistra Jana Rinolta, Vlacha, usedlého v Moravské Ostravě. Pozůstalostní inventář byl pořízen 19. června 1603 a je uložen v Archivu města Ostravy. Jeho sepsání

náleželo k povinnostem městské rady, která měla za úkol ochránit majetkové nároky šesti Rinoltových sirotek a vdovy Anny. Zaznamenány byly nemovitosti, stříbrné cennosti, cínové předměty, oblečení, dobytek a peřiny. Velká pozornost byla věnována dluhům a finančním pohledávkám. Na pozůstalostní inventář navazují čtyři zápisy z let 1604–1614, které se týkají vydávání dědických podílů dětem Jana Rinolta.

Projednávání přestupu židovky Rachel Tausk na katolickou víru magistrátem Moravské Ostravy v roce 1831

Blažena Przybylová

Editované, německy psané dokumenty zachycují v českém překladu úřední proces náboženské konverze 21leté židovky Rachel Tausk na katolickou víru. Tato židovská služebná, pocházející ze vsi Lúky v Horních Uhrách (dnes Slovensko), se po svém příchodu na Ostravsko rozhodla v roce 1831 přestoupit na katolickou víru. Po doložení požadovaných dokumentů – vysvědčení faráře Leopolda Raddy, protokol o jejím výslechu za přítomnosti dvou židovských svědků sepsaný magistrátem v Moravské Ostravě, postoupení žádosti krajskému úřadu a jeho povolení – byla v prosinci 1831 v kostele sv. Václava v Moravské Ostravě pokřtěna.